

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Київський національний університет будівництва і архітектури

УКРАЇНА І ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Методичні вказівки

до вивчення освітнього компоненту
для здобувачів ступеня доктора філософії
спеціальності В9 «Історія та археологія»

Київ 2026

УДК 947

У45

Укладач В.Ф. Деревінський, д-р іст. наук, професор

Рецензент С.В. Адамович, д-р іст. наук, професор

Відповідальний за випуск В.Ф. Деревінський, д-р іст. наук,
професор

*Затверджено на засіданні кафедри політичних наук,
протокол № 7 від 18 березня 2026 року.*

В авторській редакції.

Україна і Європейський Союз [електронний ресурс] :

У45 методичні вказівки до вивчення освітнього компоненту освітнього
компоненту / уклад. В.Ф. Деревінський. – Київ : КНУБА, 2026. –
59 с.

Містить плани лекційних і практичних занять, тематику
індивідуальних завдань та методичні рекомендації щодо їхньої
підготовки, перелік питань підсумкового контролю, список
рекомендованої літератури.

Призначені для здобувачів ступеня доктора філософії
спеціальності В9 «Історія та археологія».

© КНУБА, 2026

ЗМІСТ

Загальні положення.....	4
Плани лекційних занять.....	8
Плани практичних занять.....	19
Методичні рекомендації щодо підготовки індивідуальних завдань.....	47
Список тем індивідуальних завдань.....	48
Питання до підсумкового контролю.....	49
Список літератури.....	50

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Опис освітнього компоненту УКРАЇНА І ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Ступінь вищої освіти		Доктор філософії
Галузь знань		В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»
Спеціальність		В9 історія та археологія
Характеристика освітнього компоненту		
Вид		вибірковий
Загальна кількість годин		150
Кількість кредитів ECTS		5
Кількість змістовних модулів		3
Форма контролю		Залік
Показники освітнього компоненту для денної та заочної форм навчання		
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	2	2
Семестр	3	3
Лекційні заняття		
Практичні заняття	40	40
Самостійна робота	110	110
Індивідуальні завдання	1	1

Освітній компонент «Україна і Європейський Союз» спрямований на формування у здобувачів вміння аналізувати основні тенденції та закономірності суспільних процесів в Європі та Україні, основні етапи творення сучасного Євросоюзу, його цінності, ідеї, та роль України в історії Європейського континенту, з подальшим використанням цього досвіду в практичній діяльності.

Мета вивчення курсу – сформуванати загальне уявлення здобувачів про основні зовнішньополітичні, економічні, культурні, освітні процеси на Європейському континенті, визначення ролі та місця України в європейській та світовій міжнародній політиці, висвітлення впливу процесу глобалізації та інтеграції на внутрішню ситуацію в країні та на міжнародне становище Української держави серед європейських та світових лідерів, осмислення інтеграційних процесів крізь призму минулого та сьогодення.

Основні завдання освітнього компоненту:

- вивчення історії становлення ЄС, його розвитку і криз;
- розуміння сутності глобалізації та євроінтеграції в контексті їх впливів на Україну;
- оцінювання економічних та політичних наслідків інтеграції між Україною і ЄС;
- визначення основних напрямків та механізмів зближення України та об'єднаної Європи;
- переосмислення досягнень європейської демократії та громадянського суспільства з метою можливого запозичення цього досвіду для української дійсності;
- розвиток уміння аналізувати та прогнозувати перебіг євроінтеграційного руху України та розвитку держави за умови впливу різноманітних факторів;
- формування відчуття приналежності до європейської цивілізації та розуміння збереження власної самобутності в глобалізованому світі.

Основними формами вивчення курсу «Україна і Європейський Союз» є: лекції, практичні заняття, самостійна робота студентів над джерелами і навчально-методичною літературою, написання індивідуальних завдань, модульна робота, складання підсумкового контролю.

Важливу роль у вивченні курсу належить **лекції**, що є важливою організаційною формою навчання, засобом спрямування спільної діяльності викладачів і здобувачів на досягнення цілей навчання. Лекційний матеріал здобувачі опановують самостійно консультуючись з викладачами.

Практичне заняття – це колективна форма аудиторних занять, активний метод перевірки знань, якому передують самостійне вивчення здобувачами різних історичних джерел і посібників. Література для підготовки представлена в читальному залі бібліотеки університету. Виступ на практичному занятті з одного з питань, що розглядаються, зазвичай називають доповіддю. Доповідачу для виступу відводять 7–8 хвилин. Під час виступу доповідача всі здобувачі уважно слухають колегу, а потім бажаючи беруть участь у колективному обговоренні доповіді (з місця). Формами участі в обговоренні доповіді можуть бути зауваження, запитання, доповнення, позитивний, чи негативний аналіз доповіді та її розгорнута оцінка.

Плани практичних занять для здобувачів охоплюють 14 тем із курсу «Україна і Європейський Союз». Плани практичних занять не дублюють лекційного курсу, а розширюють і доповнюють його.

Важливою складовою підготовки до практичного заняття є **самостійна робота здобувача** з історичними джерелами та літературою.

Модульний контроль проводиться після завершення практичних занять і здійснюється за навчальним матеріалом, який розглядався в курсі «Україна і Європейський Союз». Формою модульного контролю є письмові контрольні роботи та усне опитування здобувачів.

Підсумковий контроль із освітньої компоненти «Україна і Європейський Союз» проводиться у формі заліку. Здобувач отримує залік, якщо він виконав усі види робіт, які передбачені робочою програмою освітньої компоненти та правильно відповів на питання модульного контролю.

Вивчення курсу «Україна і Європейський Союз» здійснюється за **модульно-рейтинговою системою** організації навчального процесу: поетапному вивченні освітньої компоненти та рейтинговому оцінюванню якості засвоєння студентами знань. Курс «Україна і Європейський Союз» складається з 3 модулів. В КНУБА при оцінюванні знань здобувачів використовується 100 бальна шкала оцінювання, приведена у відповідність до Європейської шкали оцінювання ECTS шляхом введення проміжних балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90 – 100	A	зараховано
82–89	B	
74–81	C	
64–73	D	
60–63	E	
35–59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням освітньої компоненти

Розподіл балів для освітньої компоненти з формою контролю залік

Поточне оцінювання		Підсумковий контроль	Сума балів
1 модуль	Інд. робота		
30	20	50	100

ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

(Самостійне вивчення)

Лекційне заняття 1: Європейські процеси глобалізації, інтеграції та модернізації і їх вплив на Україну

1. Вступ. Предмет навчального курсу.
2. Історичні передумови, сутність та етапи глобалізації.
3. Інтеграційні процеси в Європі.
4. Джерела для вивчення курсу.

Список рекомендованої літератури

1. European Union. The European Union Explained / European Union. – Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2022. – 72 p.

2. Таран Є. І. Фактори формування нового світового порядку / Є.І. Таран // Проблеми політичної філософії і права. – 2025. – № 1. – С. 68–75.

3. Соціально-філософські проблеми модернізації українського суспільства з перспективи європейських цінностей: монографія / А.М. Єрмоленко та ін. – Київ: Наукова думка, 2021. – 435 с.

Лекційне заняття 2: Глобальні проблеми сучасності: виклики і шляхи подолання

1. Основні загальносвітові проблеми суспільства.
2. Реакція і заходи міжнародного співтовариства на сучасні виклики.
3. Екологічна політика ЄС
4. Стан глобальної демографічної проблеми сучасності.

Список рекомендованої літератури

1. Волоснікова Н. М. Глобальні виклики та міжнародні відносини у сфері миру та безпеки / Н.М. Волоснікова, Ф.В. Абрамов, В.В. Яцина // Вісник НТУ «ХП». Серія: економічні науки. – 2025. – № 1. – С. 56–76.

2. Бевзенко Л. В. Війна і новий світовий порядок: сценарії в умовах парадигми складності / Л.В. Бевзенко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2024. – № 2. – С. 56–84.

3. Найдьорова О. О. Екологічні проблеми України: наслідки війни / О.О. Найдьорова. – Кропивницький: ЦНТУ, 2023. – 19 с.

Лекційне заняття 3: Україна в контексті глобальних змін в Європі: історичні орієнтири і сучасність

1. Україна у пошуках цивілізаційного вибору.
2. Євромайдан – революційний вибух, що змінив пострадянську парадигму.
3. Євроінтеграційний досвід пострадянських країн.
4. Зовнішньополітичний курс України в нових геополітичних умовах.

Список рекомендованої літератури

1. Віднянський С. В. Україна – Європейський Союз: новий етап відносин у контексті російсько української війни / С.В. Віднянський // Міжнародні зв'язки України. – 2022. – № 31. – С. 10–37.
2. Якубова Л. Д. Євразійський розлам. Україна в добу гібридних викликів / Л.Д. Якубова. – Київ: Кліо, 2020. – 389 с.
3. Рябчук М. Ю. Долання амбівалентності: дихотомія української національної ідентичності / М.Ю. Рябчук. – Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2019. – 248 с.

Лекційне заняття 4: Історія створення і розвитку Європейського Союзу: основні тенденції євроінтеграційного процесу

1. Зародження та розвиток ідей європейської єдності.
2. Інтеграційні рухи Європи II пол. XX ст.
3. Новітній етап євроінтеграції.
4. Особливості реалізації політики розширення Євросоюзу.

Список рекомендованої літератури

1. Європейський Союз: навч. посіб. / А.О. Бояр та ін.; ред.: А.О. Бояр, С.В. Федонюк. – Київ: Освіта України, 2020. – 600 с.
2. Гірман А. П. Зовнішня політика та міжнародні зв'язки Європейського Союзу / А.П. Гірман, В.А. Волкова, А.О. Ковальчук // Політикус. – 2020. – № 6. – С. 13–16.
3. Дір І. Ю. Основні інституції Європейського Союзу / І.Ю. Дір // Вісник УжНУ. – 2024. – С. 207–213.

Лекційне заняття 5: Основні етапи та механізми інтеграції європейської економіки

1. Форми та стадії міжнародної економічної інтеграції.
2. Історія та функціонування євроінтеграційних об'єднань.
3. Створення економічного і валютного союзу.
4. Історія конкурентної політики Європейського Союзу.

Список рекомендованої літератури

1. Васильців Т. Г. Міжнародна економічна інтеграція: Навч. посіб. / Т.Г. Васильців, Р.Л. Лупак. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2020. – 332 с.
2. Кваша С. М. Європейська економічна інтеграція / С.М. Кваша, О.М. Файчук, О.В. Файчук. – Київ: НУБіП України, 2019. – 350 с.
3. Міжнародна економіка: Навч. посіб. / за ред. В. П. Решетило. – Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2024. – 244 с.

Лекційне заняття 6: Дезінтеграція та нові виклики для ЄС

1. Перманентні протиріччя, закладені в основі творення Євросоюзу.
2. ЄС як конкурент США та Росії.
3. Проблема міграції як камінь протиріччя у ЄС.
4. Євроскептицизм серед країн-учасниць ЄС та в Україні.

Список рекомендованої літератури

1. Лапін О. І. Брекзит як чинник локальних і глобальних змін у системі безпеки ЄС / О.І. Лапін : дис. ... д ра філос. – Луцьк, 2024. – 196 с.
2. Гедікова Н. П. Новий світовий порядок і роль у ньому України / Н.П. Гедікова // Політикус. – 2023. – № 4. – С. 45–57.

Лекційне заняття 7: Україна у відносинах з Європейським Союзом

1. Історія розвитку відносин України і ЄС.
2. Шлях до підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.
3. Політичне співробітництво між Україною та ЄС на сучасному етапі.
4. Формування стратегічного партнерства України та ЄС.

Список рекомендованої літератури

1. Shevtsova Y. Information and analytical support of Ukraine's European course / Y. Shevtsova, O. Sylka // Acta de Historia & Politica, 2026. – № 11. – P. 65–76.
2. Soloviova A. Ukraine and the EU: prospects and challenges on the road to integration / A. Soloviova, A. Fomin // Academic Horizons of Political Science. – 2025. – № 9. – С. 58–70.
3. Україна – Європейський Союз: від партнерства до асоціації. – Луцьк: Терен, 2019. – 376 с.

Лекційне заняття 8: Регіональне і транскордонне співробітництво в умовах інтеграційних процесів

1. Створення й функціонування субрегіональних європейських структур, як форм реалізації програми європейської інтеграції.
2. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва.
3. Пріоритетні напрямки транскордонного співробітництва України та ЄС.
4. Масова трудова міграція українців за кордон.

Список рекомендованої літератури

1. Волкова Н. Транскордонне співробітництво України з країнами ЄС в умовах війни / Н. Волкова // Економіка та суспільство. – 2023. – № 48. – С. 48–52.
2. Транскордонне співробітництво як інструмент місцевого та регіонального розвитку: аналіт. доп. – Київ: НІСД, 2021. – 47 с.

Лекційне заняття 9: Економічна інтеграція та розвиток торговельних відносин між Україною і ЄС

1. Історія і динаміка економічних відносин між Україною та ЄС.
2. Ознаки переорієнтації української економіки в західному напрямку.
3. Виникнення, основні цілі і функції організації Світової організації торгівлі.
4. Регулювання конкуренції в економічних взаємовідносинах ЄС з Україною.

Список рекомендованої літератури

1. Зовнішня торгівля України товарами: підсумки 2025 року. – Київ: НІСД, 2026. – 12 с.
2. Радзієвська С. О. Торговельна інтеграція України у світове господарство / С.О. Радзієвська. – Київ: ТРОПЕА, 2024. – 379 с.
3. Тоцка О. Л. Україна–ЄС: аналітична оцінка міжнародної торгівлі послугами / О.Л. Тоцка // Економіка і регіон. – 2023. – № 4 (91). – С. 108–117.

Лекційне заняття 10: Участь України у Болонському процесі, як один із напрямків європейської інтеграції

1. Історична віхи становлення й розвитку європейської вищої освіти.
2. Головні відмінності української та європейської систем вищої освіти.
3. Співпраця між українськими та європейськими університетами.
4. Мобільність студентів в ЄС та Україні. Потенційні можливості для молодих українських науковців.

Список рекомендованої літератури

1. Дебич М. А. Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти / М.А. Дебич. – Ніжин: ПП Лисенко, 2019. – 408 с.
2. Огляд: Болонський процес в Україні 2005–2020: досягнення, виклики та перспективи. – Київ: Erasmus+ Україна, 2020. – 120 с.
3. Піфко О. О. Болонський процес та вища освіта в Україні / О.О. Піфко, С.С. Калинюк // Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. – 2023. – № 4. – С. 149–154.

Лекційне заняття 11: Розбудова демократії та Громадянського суспільства в Україні в контексті Європейських здобутків: досвід минулого і завдання на перспективу

1. Традиційні цінності й надбання «Старої Європи», як орієнтир подальшого поступу України.
2. Основні етапи демократизації українського суспільства в роки Незалежності.
3. Сучасний стан громадянського суспільства в Україні.
4. Діяльність міжнародних європейських організацій в Україні в підтримку розбудови громадянського суспільства.

Список рекомендованої літератури

1. Гарасимів Т. З. Громадянське суспільство: правовий імператив сучасності / Т. З. Гарасимів, В.З. Чернописька, Т.Ю. Дашо. – Львів: Растр-7, 2020. – 243 с.
2. Ручка А. Цінності та ціннісні зміни в новітній історії України / А. Ручка // Українське суспільство. – 2021. – Вип. 22. – С. 486–497.
3. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2023–2024 роках: аналіт. доп. – Київ: НІСД, 2024. – 47 с.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття 1: Глобалізація та об'єднувчі процеси між країнами Європи та Україною

1. Історичні форми глобалізації та інтеграції.
2. Україна як суб'єкт інтеграції та об'єкт глобалізації.
3. Європейські регіональні організації
4. Проекти регіональних союзів країн Центрально-Східної Європи, Балтії та України.

Запитання для самоконтролю

1. Які основні історичні етапи розвитку глобалізації виділяють у сучасній науці?
2. Чим глобалізація відрізняється від процесів регіональної інтеграції?
3. У який спосіб Україна виступає об'єктом глобалізаційних впливів?
4. У яких сферах Україна проявляє себе як активний суб'єкт міжнародної інтеграції?
5. Яке значення для України має Угода про асоціацію з Європейським Союзом?
6. У чому полягають ключові завдання та функції Європейського Союзу як регіонального об'єднання?
7. Які відмінності існують між Радою Європи та Європейським Союзом?
8. Які проекти регіональної співпраці були запропоновані країнами Центрально-Східної Європи та Балтії у XX–XXI ст.?
9. У чому полягає суть концепції Балто-Чорноморського співробітництва?
10. Які можливості для України створює участь у сучасних регіональних форматах, таких як Люблінський трикутник чи ініціатива Тримор'я?

Список рекомендованої літератури

1. European Union. The European Union Explained. Publications Office of the European Union. – Luxembourg, 2022. – 72 p.

2. Kuzio T. *Ukraine and the Intermarium Concept: Geopolitical Ideas and Realities* / T. Kuzio. – New York: Columbia University Press, 2020. – 328 p.
3. National Institute for Strategic Studies (NISS). *Ukraine in the New European Security Architecture*. – Kyiv: NISS, 2021. – 144 p.
4. Васильців Т. Г. Міжнародна економічна інтеграція: Навч. посіб. / Т.Г. Васильців, Р.Л. Лупак. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2020. – 332 с.
5. Охота Ю. В. Вплив глобалізації на економічний розвиток та національну безпеку України в умовах євроінтеграції / Ю.В. Охота, В.М. Балдинюк, Р.А. Мазурков // *Економіка та суспільство*, 2024. – № 67. – DOI: 10.32782/2524-0072/2024-67-16.
6. Парахонський Б. Геополітика і безпека: Україна в сучасній міжнародній системі / Б. Парахонський, Г. Яворська. – Київ: НІСД, 2020. – 298 с.
7. Приходько Є. Г. Балто-Чорноморський союз: перспективи участі для України / Є.Г. Приходько, С.О. Климова // *Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес*. – Харків: НТУ «ХПІ», 2022. – С. 394–396.
8. Рудь І. М. Балто-Чорноморський союз як вісь безпеки України: реалії та перспективи розвитку / І.М. Рудь // *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. – 2023. – № 2 (58).
9. С.86–91.
10. Стратегічна оцінка сучасних загроз безпеці державами Балто-Чорноморського регіону / О.О. Давимука // *Політикус*. – 2021. – № 2. – С. 93–99.

Практичне заняття 2: **Вирішення глобальних викликів сьогодення у світі та Україні**

1. Роль глобальних міжнародних інституцій та національних урядів у вирішенні спільних проблем людства.
2. Політико-економічні чинники становлення нового світового порядку.
3. Значення міжнародних політичних договорів, підписаних Україною.
4. Екологічні загрози в Україні. Шляхи подолання.

Запитання для самоконтролю

1. Які основні функції глобальних міжнародних інституцій (ООН, ВООЗ, МВФ, Світовий банк) у вирішенні глобальних проблем сучасності?
2. Яким чином національні уряди взаємодіють з міжнародними організаціями у процесі подолання глобальних викликів?
3. Які чинники визначають формування нового світового порядку у XXI столітті?
4. Яку роль відіграють політико-економічні інтереси великих держав у трансформації міжнародної системи?
5. Які ключові міжнародні політичні договори Україна підписала після 1991 року та яке їхнє значення для держави?
6. Як Угода про асоціацію між Україною та ЄС впливає на зовнішню та внутрішню політику України?
7. Які основні екологічні загрози сьогодні є найбільш критичними для України?
8. Які глобальні екологічні тенденції (кліматичні зміни, забруднення довкілля, дефіцит ресурсів) впливають на Україну?
9. Які інструменти державної політики можуть бути використані для подолання екологічних загроз в Україні?
10. Яку роль у розв'язанні екологічних проблем відіграє міжнародне співробітництво (Паризька кліматична угода, програми ЄС тощо)?

Список рекомендованої літератури

1. Бевзенко Л. Війна і новий світовий порядок: сценарії в умовах парадигми складності / Л. Бевзенко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2024. – №2. – С. 56–84.
2. Волоснікова Н. М. Глобальні виклики та міжнародні відносини у сфері миру та безпеки / Н.М. Волоснікова, Ф.В. Абрамов, В.В. Яцина // Вісник НТУ «ХП». Серія: Економічні науки. – 2025. – №1. – DOI: 10.20998/2519-4461.2025.1.79.
3. Гедікова Н. П. Новий світовий порядок і роль у ньому України / Н.П. Гедікова // Політикус. – 2023. – №4. – С. 45–57.
4. Глобальний світ і Україна: сучасні виклики та пошук відповідей: матеріали IV всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 26 квітня 2025 р.). – Харків: Право, 2025. – 90 с.
5. Корнієнко В. О. Україна в Європі і світі: Навч. посіб. – Вінниця: ВНТУ, 2017. 147 с.
6. Найдьонова О. О. Екологічні проблеми України: наслідки війни: вебліографічний покажчик / О.О. Найдьонова. – Кропивницький: ЦНТУ, 2023. – 19 с.
7. Таран Є. І. Фактори формування нового світового порядку / Є.І. Таран // Проблеми політичної філософії і права. – 2025. – №1. – С. 68–75.
8. Україна в умовах формування нового світового порядку: зб. матеріалів XXXV Харківських політологічних читань (Харків, 28 квітня 2023 р.). – Харків: НЮУ ім. Я. Мудрого, 2023. – 240 с.
9. Якубова Л. Д. Євразійський розлам. Україна в добу гібридних викликів. – вид. 2-ге, перероб / Л.Д. Якубова. – Київ: Кліо, 2020. – 389 с.

Практичне заняття 3: Україна у світових та європейських інтеграційних процесах

1. Місце і роль України у новому геополітичному просторі.
2. УРСР – український досвід інтеграції.
3. Україна: від позаблокового статусу до асоційованого членства в ЄС.
4. Наслідки ймовірного членства України в ЄС. Загрози державному суверенітету України.

Запитання для самоконтролю

1. У чому полягає стратегічне значення України в сучасній системі глобальної та європейської безпеки?
2. Які фактори визначають геополітичну роль України в умовах трансформації світового порядку?
3. Які форми участі УРСР у міжнародних організаціях існували в радянський період?
4. Як членство УРСР в ООН вплинуло на розвиток її міжнародної суб'єктності у другій половині ХХ ст.?
5. Які чинники визначили ухвалення Україною позаблокового статусу після 1991 року?
6. Які політичні та економічні передумови сприяли переходу України від позаблоковості до підписання Угоди про асоціацію з ЄС?
7. У чому полягає зміст поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС?
8. Яке значення має статус кандидата України на членство в Європейському Союзі?
9. Які позитивні наслідки може мати вступ України до ЄС для її економіки, політичної системи та сфери безпеки?
10. Які потенційні загрози державному суверенітету України можуть виникнути в процесі європейської інтеграції?

Список рекомендованої літератури

1. Асоціація між Європейським Союзом і третіми країнами: сучасний стан і динамізм в умовах інтеграції та дезінтеграції: монографія /

[К.В. Смирнова та ін.]; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ: Київський університет, 2022. – 239 с.

2. Європейська та євроатлантична інтеграція України: стан і перспективи реалізації (2014-2022 рр.): монографія / І.В. Артёмов [та ін.]; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Навч.-наук. ін-т євроінтеграц. дослідж. – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2022. – 282 с.

3. Європейські стратегії розвитку: досвід для України: монографія / [І.В. Артёмов та ін.]; Держ. ВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Наук.-навч. ін-т євроінтеграц. дослідж. – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2023. – 550 с.

4. Імплементация освітньої політики Європейського Союзу в Україні в контексті Краєвська О. Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / О. Краєвська; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Центр досконалості ім. Жана Моне «Західноукр. дослідн. центр з європ. Студій». – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. – 59 с.

5. Кордон М. В. Європейська та євроатлантична інтеграція України: Навч. посіб. / М. В. Кордон. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – 172 с.

6. Марченко Т. В. Міжнародні інноваційні програми як інструмент євроінтеграції України: монографія / Т.В. Марченко. – Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича: Рута, 2021. – 219 с.

7. Радзівська С. О. Торговельна інтеграція України у світове господарство: монографія / С.О. Радзівська; Нац. акад. упр. – Київ: ТРОПЕА, 2024. – 379 с.

8. Соціально-філософські проблеми модернізації українського суспільства з перспективи європейських цінностей: [монографія] / [А.М. Єрмоленко та ін.]; НАН України, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди. – Київ: Наукова думка, 2021. – 435 с.

9. Сучасна політика розвитку Європейського Союзу: Навч. посіб. / [авт.-упоряд. В. І. Андрейко]; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Навч.-наук. ін-т євроінтеграц. дослідж., Ф-т історії та міжнар. відносин. – Ужгород: УжНУ, 2023. – 302 с.

10. Тодоров І. Я. Євроатлантична інтеграція України. Історія та сучасність: Навч. посіб. / І.Я. Тодоров; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», [Навч.-наук. ін-т євроінтеграц. дослідж.]. – Ужгород: УжНУ, 2022. – 375 с.

Практичне заняття 4: Європейська інтеграція, створення та функціонування ЄС

1. Політична інтеграція в Європі
2. Створення і діяльність центральних органів влади об'єднаної Європи.
3. Налагодження механізмів діяльності Європейського Союзу.
4. Інтеграція до ЄС країн Центрально-Східної Європи.

Запитання для самоконтролю

1. Які ключові політичні передумови сприяли формуванню інтеграційних процесів у Західній Європі після Другої світової війни?
2. У чому полягає поняття «наднаціональності» та яку роль воно відіграє у функціонуванні Європейського Союзу?
3. Які основні етапи політичної інтеграції Європи можна виокремити від 1950-х років до сьогодення?
4. Які функції виконує Європейська комісія та яку роль вона відіграє у механізмі прийняття рішень ЄС?
5. У чому полягають повноваження Європейського парламенту та як змінювалися його функції в ході поглиблення інтеграції?
6. Яку роль у політиці ЄС відіграє Рада Європейського Союзу та чим вона відрізняється від Європейської ради?
7. Які основні принципи регулюють ухвалення рішень в інституційному механізмі ЄС (субсидіарність, пропорційність, консенсус тощо)?
8. Яким чином Суд Європейського Союзу забезпечує єдність правового простору в країнах-членах?
9. Які критерії Копенгагена повинні виконати держави-кандидати для вступу до ЄС?
10. Які основні наслідки мала хвиля розширення ЄС 2004 року для політичної, економічної та безпекової архітектури Європи?

Список рекомендованої літератури

1. Дір І. Ю. Основні інституції Європейського Союзу / І.Ю. Дір. – Вісник УжНУ, 2024. – С. 207–213.
2. Європейський Союз: Навч. посібник / [А.О. Бояр, Н.П. Карпчук, Н.І. Романюк та ін.]; за ред. А.О. Бояра, С.В. Федонюка – Київ: ФОП Маслаков, 2020. – 600 с.
3. Марченко Т. В. Міжнародні інноваційні програми як інструмент євроінтеграції України: монографія / Т.В. Марченко. – Чернівці: Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича: Рута, 2021. – 219 с.

Практичне заняття 5: Процеси економічної інтеграції на рівні регіонів, країн і світу

1. Теоретичні концепції міжнародної економічної інтеграції.
2. Види регіональної економічної інтеграції.
3. Інтеграційні процеси в Західній Європі II пол. XX ст.
4. Заснування Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) та спільного міждержавного ринку.

Запитання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність міжнародної економічної інтеграції як економічного явища?
2. Які ключові теоретичні підходи (неофункціоналізм, федералізм, теорія митного союзу тощо) пояснюють формування інтеграційних об'єднань?
3. Як економічна інтеграція впливає на економічне зростання та розвиток національних економік?
4. Які стадії економічної інтеграції виділяють у класичній типології Б. Баласси (зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок тощо)?
5. Чим відрізняються глибина та інституційний характер економічної інтеграції в різних регіонах світу (ЄС, НАФТА/USMCA, МЕРКОСУР, АСЕАН)?
6. У яких випадках інтеграційні об'єднання сприяють економічній конвергенції між країнами-учасниками?
7. Які історичні передумови після Другої світової війни сприяли активізації інтеграційних процесів у Західній Європі?
8. У чому полягала роль Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС) як першого етапу економічної інтеграції?
9. Які ключові договори 1950–1980-х рр. визначили поглиблення європейської економічної інтеграції?
10. Які основні положення та цілі Римських договорів 1957 року, що започаткували Європейське економічне співтовариство (ЄЕС)?
11. Як формувався спільний ринок ЄЕС, та яких основних принципів він вимагав (вільний рух товарів, послуг, капіталу та робочої сили)?

Список рекомендованої літератури

1. Європейський Союз: навч. посібник / [А.О. Бояр, Н.П. Карпчук, Н.І. Романюк та ін.]; за ред. А.О. Бояра, С.В. Федонюка – Київ: ФОП Маслаков, 2020. – 600 с.
2. Кваша С. М. Європейська економічна інтеграція: навчальний посібник / С.М. Кваша, О.М. Файчук, О.В. Файчук. – Київ: НУБіП України, 2019. – 350 с.
3. Міжнародна економіка: Навч. посібник / за ред. В.П. Решетило, О.В. Бервено. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2024. – 244 с.
4. Цевух Ю. О. Ринок праці, міграція та соціально-економічний розвиток Європейського Союзу та України: навч.-метод. посіб. / Ю.О. Цевух. – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2021. – 138 с.

Практичне заняття 6: Політика Європейського Союзу

1. Сила та слабкість політики союзу суверенних держав Європи.
2. Економічна складова політичної ваги ЄС.
3. Основні засади зовнішньої політики ЄС.
4. Військові структури об'єднаної Європи.
5. Союзники, явні і негласні суперники ЄС.

Запитання для самоконтролю

1. У чому полягають ключові переваги політичної моделі ЄС як союзу суверенних держав?
2. Які слабкі місця політичної системи ЄС проявляються під час ухвалення рішень у кризових ситуаціях?
3. Яким чином економічна потужність Європейського Союзу впливає на його глобальну політичну роль?
4. Що визначає конкурентоспроможність економічної моделі ЄС у світовому вимірі?
5. Які принципи формують основу Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС (СЗБП)?
6. У чому полягають відмінності між зовнішньою політикою окремих держав-членів і єдиною політикою Союзу?
7. Яке значення має Спільна політика безпеки і оборони (СПБО) в системі європейської безпеки?
8. Які військово-цивільні місії ЄС є найбільш показовими для оцінки оборонного потенціалу Союзу?
9. Хто є ключовими стратегічними союзниками Європейського Союзу у сфері безпеки та міжнародної політики?
10. Які держави та актори можна вважати прямими або прихованими геополітичними конкурентами ЄС?

Список рекомендованої літератури

1. Гірман А. П. Зовнішня політика та міжнародні зв'язки Європейського Союзу / А.П. Гірман, В.А. Волкова, А.О. Ковальчук // Politicus. – 2020. – С. 13–16.

2. Основи зовнішньої політики Європейського Союзу: навч. посіб. / Н.А. Вінникова, Є.М. Солових, В.П. Солових та ін. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2022. – 144 с.
3. Право Європейського Союзу: підруч. / за ред. Р. А. Петрова. – Вид. 11-те, змін. і допов. – Харків: Право, 2024. – 488 с.

Практичне заняття 7: Кризові явища в Євросоюзі

1. Брекзінт – причини й наслідки.
2. Європейська безпека і НАТО.
3. Потенційні загрози дезінтеграції ЄС в сучасності.
4. Європейські кризи та Україна.

Запитання для самоконтролю

1. Які внутрішньополітичні та економічні причини зумовили вихід Великої Британії з Європейського Союзу?
2. Які наслідки Брекзиту найбільше вплинули на внутрішню єдність ЄС?
3. Як Брекзінт позначився на позиціях Великої Британії в міжнародній політиці та економіці?
4. Які механізми взаємодії існують між ЄС та НАТО у сфері безпеки й оборони?
5. Чому деякі держави ЄС підтримують ідею створення «європейської армії», і які проблеми стоять на цьому шляху?
6. Яку роль відіграє НАТО у стабілізації безпеки на європейському континенті?
7. Які сучасні соціально-економічні та політичні чинники створюють ризики дезінтеграції Європейського Союзу?
8. Яким чином євроскептичні та популістські рухи впливають на єдність ЄС?
9. Як енергетична та міграційна криза в Європі вплинули на відносини між Україною та ЄС?
10. Чому російсько-українська війна стала ключовим чинником трансформації політики ЄС у сфері безпеки, енергетики та оборони?

Список рекомендованої літератури

1. Гірман А. П. Зовнішня політика та міжнародні зв'язки Європейського Союзу / А.П. Гірман, В. А. Волкова, А. О. Ковальчук // Політикус: наук. журнал. – 2020. – № 6. – С. 13–16.

2. Європейський Союз: Навч. посібник / [А.О. Бояр, Н.П. Карпчук, Н.І. Романюк та ін.]; за ред. А.О. Бояра, С.В. Федонюка – Київ: ФОП Маслаков, 2020. – 600 с.

3. Лапін О. І. Брекзит як чинник локальних і глобальних змін у системі безпеки ЄС: дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософії: 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії / Лапін Олег Ігорович: Волинський національний університет імені Лесі Українки. – Луцьк, 2024. – 196 с.

4. Основи зовнішньої політики Європейського Союзу: Навч. посіб. / Н.А. Вінникова, Є.М. Солових, В.П. Солових, Т.М. Анакіна, Л.О. Чернишова; за заг. ред. Л.В. Новікової. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2022. – 144 с.

5. Україна – Європейський Союз: від партнерства до асоціації: Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій. Вип. II. – Луцьк, Терен, 2019. – 376 с.

Практичне заняття 8: **Розвиток відносин Україна – ЄС**

1. Вироблення договірно-правових, політичних засад співпраці України та Євросоюзу.
2. Проблеми адаптації українського законодавства до законодавства ЄС.
3. Зміст Угоди про асоціацію, її значення та перспективи для України.
4. Сучасні загрози українсько-європейським відносинам.

Запитання для самоконтролю

1. Які ключові етапи становлення договірно-правової бази у відносинах між Україною та Європейським Союзом?
2. Яке значення мала Угода про партнерство і співробітництво (УПС) 1994 р. для подальшої євроінтеграції України?
3. Які політичні документи визначили європейський напрямок розвитку України (Європейська політика сусідства, Східне партнерство тощо)?
4. Які основні труднощі виникають у процесі гармонізації українського законодавства з правом ЄС (*acquis communautaire*)?
5. Як працює механізм секторальної інтеграції України у внутрішній ринок ЄС (енергетика, транспорт, цифрова сфера тощо)?
6. Чому наближення законодавства є одним із ключових критеріїв розширення ЄС?
7. Які основні розділи Угоди про асоціацію визначають рамки політичної та економічної інтеграції України з ЄС?
8. Що таке Поглиблена і всеосяжна зона вільної торгівлі (ПВЗВТ) і які її економічні наслідки для України?
9. Які нові перспективи (політичні, економічні, безпекові) відкриваються для України після отримання статусу кандидата на членство в ЄС?
10. Які внутрішні та зовнішні чинники сьогодення можуть уповільнювати інтеграцію України до Європейського Союзу?

Список рекомендованої літератури

1. Відносини між ЄС та Україною у фактах та цифрах. – Brussels: EU Neighbours East, 2020. – 28 с.
2. Європейський Союз: Навч. посібник / [А.О. Бояр, Н.П. Карпчук, Н.І. Романюк та ін.]; за ред. А.О. Бояра, С.В. Федонюка – Київ: ФОП Маслаков, 2020. – 600 с.
3. Зовнішня торгівля України товарами: підсумки 2025 року: аналітична записка. – Київ: НІСД, 2026. – 12 с.
4. Лапін О. І. Брекзит як чинник локальних і глобальних змін у системі безпеки ЄС: дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософії: 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії / Лапін Олег Ігорович: Волинський національний університет імені Лесі Українки. – Луцьк, 2024. – 196 с.
5. Основи зовнішньої політики Європейського Союзу: навч. посіб. / Н.А. Вінникова, Є.М. Солових, В.П. Солових, Т.М. Анакіна, Л.О. Чернишова; за заг. ред. Л.В. Новікової. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2022. – 144 с.

Практичне заняття 9: Українсько-європейська співпраця на рівні держав та регіонів

1. Перспективні для України напрямки регіонального і транскордонного співробітництва, перші досвіди.
2. Роль єврорегіонів у реалізації транскордонних програм між Україною та державами ЄС.
3. Регіональне і транскордонне співробітництво в культурній галузі.
4. Українська трудова міграція: імпорт досвіду чи «відтік мізків».

Запитання для самоконтролю

1. Які чинники визначають успішність регіонального та транскордонного співробітництва України з країнами ЄС?
2. Які єврорегіони за участю України вважаються найбільш перспективними та чому?
3. Які перші результати транскордонних проєктів Україна–ЄС можна вважати найбільш показовими?
4. Які стратегічні пріоритети програми транскордонного співробітництва Польща–Білорусь–Україна 2014–2020?
5. Які практичні результати дало впровадження цієї програми для українських прикордонних регіонів?
6. Які труднощі виникали під час реалізації проєктів у межах програми Польща–Білорусь–Україна та як вони вплинули на її ефективність?
7. Які форми культурного співробітництва найбільш активно розвиваються між Україною та регіонами Європейського Союзу?
8. Яким чином культурні транскордонні проєкти сприяють розвитку локальних громад?
9. Які основні причини трудової міграції українців до країн ЄС у сучасний період?
10. Чи може трудова міграція стати інструментом імпорту досвіду для України, чи вона несе переважно ризики «відтоку мізків»?

Список рекомендованої літератури

1. Soloviova A., Fomin A. Ukraine and the EU: Prospects and Challenges on the Road to Integration / A. Soloviova, A. Fomin // Academic Horizons of Political Science. – 2025. – № 9. – С. 58–70.

2. Ukraine's Path Toward EU Accession (українська версія). – Європейська комісія, 2025. – 42 с.
3. Волкова Н. Транскордонне співробітництво України з країнами ЄС в умовах російсько-української війни / Н. Волкова // Економіка та суспільство. – 2023. – № 48. – С. 48–52.
4. Марченко Т. В. Міжнародні інноваційні програми як інструмент євроінтеграції України: монографія / Т.В. Марченко. – Чернівці: Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича: Рута, 2021. – 219 с.
5. Окуньовська Ю. В. Транскордонне співробітництво з Україною в умовах війни / Ю.В. Окуньовська // Вісник ДонНУ імені Василя Стуса, Сер.: Політичні науки. – 2022. – № 7. С. –70–74.
6. Соколовський О.Б. Питання національних меншин у розвитку транскордонної співпраці Карпатського єврорегіону / О.Б. Соколовський // Політикус. – 2021. – № 2. – С. 147–154.
7. Транскордонне співробітництво як інструмент місцевого та регіонального розвитку: аналіт. доп. / В.В. Химинець, А.А. Головка, О.І. Мірус. – Київ: НІСД, 2021. – 47 с.

Практичне заняття 10: Торговельні відносин між Україною і Євросоюзом та економічна інтеграція

1. Торговельна політика ЄС щодо України.
2. Вступ України до СОТ.
3. Інвестиційна діяльність країн ЄС в Україні.
4. Успішні інновації ЄС в Україні та українські досягнення у Європі.

Запитання для самоконтролю

1. Які основні принципи торговельної політики Європейського Союзу застосовуються у відносинах з Україною?
2. Яке значення має Поглиблена і всеосяжна зона вільної торгівлі (ПВЗВТ) для розвитку українського експорту до країн ЄС?
3. Які галузі економіки України отримали найбільші вигоди від відкриття спільного ринку ЄС, а для яких ПВЗВТ спричинила виклики?
4. Які структурні реформи були необхідними для вступу України до СОТ та як вони вплинули на подальшу інтеграцію до ринку ЄС?
5. Як членство України в СОТ вплинуло на характер і динаміку торговельних відносин з Європейським Союзом?
6. Які зобов'язання України за правилами СОТ є найбільш важливими для розвитку співпраці з ЄС?
7. Які країни Європейського Союзу є найбільшими інвесторами в економіку України, і які галузі вони переважно інвестують?
8. Які чинники стимулюють або стримують приплив інвестицій з ЄС в Україну?
9. Як впливають інвестиції ЄС на модернізацію інфраструктури, цифровізацію та розвиток інновацій в Україні?
10. Які приклади успішних інноваційних проєктів ЄС реалізовано в Україні, і які інноваційні досягнення України отримали визнання в Європейському Союзі?

Список рекомендованої літератури

1. Відбудова України: принципи та політика / За ред. Ю. Городніченка, І. Сологуб, Беатріс Ведер ді Мауро. – СЕРР, 2022. – 508 с.
2. Євроінтеграційні процеси в сучасній науці та освіті України: збірник матеріалів круглого столу / за ред. А.М. Шевенко. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2025. – 80 с.
3. Котко О.К. Сучасні тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності України / О.К. Котко. – Академічний огляд. 2021. № 1 (54). – С. 87–94.
4. Марченко Т. В. Міжнародні інноваційні програми як інструмент євроінтеграції України: монографія /Т.В. Марченко. – Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича: Рута, 2021. – 219 с.
5. Стратегічні орієнтири поглиблення торговельно-економічних відносин України з країнами ЄС. – Київ: Федерація роботодавців України, 2025. – 62 с.
6. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. – Центр Разумкова, 2022. – 300 с.
7. Хаустова М. Г. Напрямки та ризики для відновлення України в контексті європейської інтеграції у період відновлення / М.Г. Хаустова. – Аналітично-порівняльне правознавство. – 2023. – №3. – С. 83–86.
8. Цевух Ю. О. Ринок праці, міграція та соціально-економічний розвиток Європейського Союзу та України: Навч.-метод. посіб. / Ю.О Цевух. – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2021. – 138 с.

Практичне заняття 11: Освітні реформи в Україні та впровадження Болонської системи. Спроба інтеграції вітчизняної вищої освіти до європейської

1. Реформування та модернізація ЗВО України у відповідності до Болонського процесу. Болонська система «по-українськи»: невдачі реалізації. Радянська освітня спадщина.
2. Можливості, які надають сучасні європейські програми студентам з України.
3. Міжнародна конкуренція в науково-освітньому просторі.
4. Ефективна наукометрія.

Запитання для самоконтролю

1. Якими є основні цілі та принципи Болонського процесу і як вони вплинули на реформування системи вищої освіти України?
2. Які зміни відбулися у структурі освітніх програм, системі ступенів і кредитно-модульній організації навчання у ЗВО України відповідно до Болонських вимог?
3. У чому полягають особливості реалізації Болонської системи в Україні й чому її часто характеризують як «Болонську систему по-українськи»?
4. Які елементи радянської освітньої спадщини зберігаються у вищій школі України та як вони впливають на модернізацію освіти?
5. Які основні проблеми й суперечності виникли під час упровадження Болонського процесу в українських закладах вищої освіти?
6. Які можливості для академічної мобільності та професійного розвитку українських студентів надають програми Erasmus+, Horizon Europe та інші європейські освітні ініціативи?
7. Яким чином участь у європейських освітніх і наукових програмах впливає на конкурентоспроможність українських університетів і студентів?
8. Що розуміють під міжнародною конкуренцією в науково-освітньому просторі та які виклики вона створює для системи вищої освіти України?

9. Яку роль відіграють наукометричні показники (Scopus, Web of Science, h-index тощо) у сучасній системі оцінювання наукової діяльності?
10. Якими є переваги та ризики використання наукометрії як інструменту оцінки ефективності науково-освітньої діяльності в Україні?

Список рекомендованої літератури

1. Дебич М. А. Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід: монографія / М.А. Дебич. – Ніжин: ПП Лисенко. – 2019. – 408 с.
2. Іванов С.В. Європейський дослідницький простір та Україна: проблеми і перспективи інтеграції / С.В. Іванов, В.П. Антонюк. – ЭВД. – 2020. – №3(61). – С. 166–176.
3. Кармадонова Т. М. Наукометричне та експертне оцінювання: дискусійні питання / Т. М. Кармадонова // Наука та наукознавство. – 2022. – №2. – С. 65–82.
4. Огляд: Болонський процес в Україні 2005–2020: досягнення, виклики та перспективи. – Київ: Національне бюро Erasmus+ в Україні, 2020. – 120 с.
5. Піфко О. О. Болонський процес та вища освіта в Україні: актуалізація та розвиток в умовах активізації євроінтеграційних процесів / О.О. Піфко, С.С. Калинюк // Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. – 2023. – №4. – Т. 34 (73). – С. 149–154.
6. Спіцин Є., Лещенко В. Болонський процес в Україні: тренди, проблеми та перспективи / Є. Спіцин, В. Лещенко // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Серія «Педагогіка». – 2021. – №14. – С. 34–38.
7. Топузов О. Європейський дослідницький простір як орієнтир розвитку освіти і науки в Україні / О. Топузов, О. Локшина, А. Джурило, О. Шпарик // Український Педагогічний журнал. – 2023. – №4. – С. 5–19.

Практичне заняття 12: Оцінка доцільності участі України у відносинах з ЄС

1. Політична сторона відносин Україна – ЄС.
2. Економічні ризики та переваги співпраці з Євросоюзом.
3. Правова, соціальна та екологічна оцінка українсько-європейських відносин.
4. Допустимі поступки і непорушність національних інтересів України на Європейській арені.

Запитання для самоконтролю

1. У чому полягає політичне значення співпраці України з Європейським Союзом для її міжнародного статусу та безпеки?
2. Яким чином політична підтримка з боку ЄС впливає на внутрішні реформи в Україні?
3. Які основні економічні переваги отримує Україна від поглиблення співпраці з Європейським Союзом?
4. Які економічні ризики та виклики можуть виникати для української економіки в процесі європейської інтеграції?
5. Чи є співпраця з ЄС чинником економічної модернізації України, чи створює ризики залежності від зовнішніх ринків?
6. Як гармонізація українського законодавства з правом ЄС впливає на правову систему України?
7. Які соціальні наслідки має євроінтеграційний курс України для різних груп населення?
8. Яким чином європейські екологічні стандарти впливають на розвиток промисловості та екологічну політику України?
9. Які поступки з боку України можна вважати допустимими в процесі поглиблення відносин з ЄС, а які – такими, що загрожують національним інтересам?
10. Як Україна може поєднувати інтеграцію до ЄС із збереженням політичного суверенітету та самостійності у прийнятті стратегічних рішень?

Список рекомендованої літератури

1. Shevtsova Y. Information and Analytical Support of Ukraine's European Course: Legal Framework, Values, and Prospects / Y. Shevtsova, O. Sylka. – Acta De Historia & Politica. 2026. – № 11. P. 65–76.
2. Бондар Г. Диджиталізація та співпраця між Європейським Союзом і Україною / Г. Бондар // Public Administration and Regional Development. 2023. – № 20. – С. 330–352.
3. Віднянський С. Україна – Європейський Союз: новий етап відносин у контексті російсько-української війни 2014–2022 рр. / С. Віднянський. – Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – 2022. – № 31. С. 10–37.
4. Гурицька М. Україна та Європейський Союз: політична комунікація під час війни / М. Гурицька, Ю. Шмига. – Scientific Collection “InterConf”. – 2025. – № 45 (201). – С. 54–67.
5. Петрович М. Європейський Союз і Україна: стратегічне партнерство, що веде (куди)? / М. Петрович // Міжнародні проблеми. – 2022. – № 74 (1). – С. 75–101.
6. Соціально-філософські проблеми модернізації українського суспільства з перспективи європейських цінностей. – Київ: Наукова думка, 2021. – 437 с.
7. Тоцка О. Л. Україна–ЄС: аналітична оцінка міжнародної торгівлі послугами / О.Л. Тоцка // Економіка і регіон. – 2023. – № 4 (91). – С. 108–117.
8. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи: науково-аналітичний збірник. – Київ: Центр Разумкова, 2022. – 300 с.

Практичне заняття 13: Історія розвитку громадянського суспільства в Україні в роки Незалежності за прикладом європейського досвіду

1. Від ментальності радянської людини до формування громадянського суспільства в Україні.
2. Євромайдан – каталізатор перетворень і розвитку українського громадянського суспільства.
3. Демократичні здобутки Революції Гідності і втрачений потенціал подальшої еволюції.
4. Розвиток волонтерського руху і громадянського суспільства в Україні.

Запитання для самоконтролю

1. Які риси радянської ментальності найбільше гальмували становлення громадянського суспільства в незалежній Україні?
2. Які соціальні, політичні та культурні чинники сприяли трансформації суспільної свідомості українців після 1991 р.?
3. У чому полягали основні відмінності між радянською моделлю суспільної організації та європейською моделлю громадянського суспільства?
4. Чому Євромайдан (Революція Гідності) вважають переломним моментом у розвитку громадянського суспільства в Україні?
5. Які нові форми громадянської активності та самоорганізації виникли під час і після подій Євромайдану?
6. Які демократичні інституційні та ціннісні здобутки принесла Революція Гідності?
7. Чи можна говорити про «втрачений потенціал» подальшої еволюції громадянського суспільства після 2014 р.?
8. Яку роль відіграє волонтерський рух у розвитку українського громадянського суспільства в умовах війни та суспільних криз?
9. Чим український волонтерський рух після 2014 р. відрізняється від аналогічних практик у країнах Європейського Союзу?
10. Які основні виклики та перспективи подальшого розвитку громадянського суспільства в Україні в контексті європейської інтеграції?

Список рекомендованої літератури

1. Білоус Т. Л. Громадські організації як інститут формування соціальної активності особистості / Т.Л. Білоус // Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: доба нестійкої інституційності: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 5 травня 2023 р.). – Дніпро: ДДУВС, 2023. – С. 29–31
2. Гарасимів Т. З. Громадянське суспільство: правовий імператив сучасності: монографія / Т.З. Гарасимів, В.З. Чорнописька, Т.Ю. Дашо. – Львів: Растр-7, 2020. – 243 с.
3. Європейський Союз: Навч. посібник / [А.О. Бояр, Н.П. Карпчук, Н.І. Романюк та ін.]; за ред. А.О. Бояра, С.В. Федонюка – Київ: ФОП Маслаков, 2020. – 600 с.
4. Комих Н. Г. Візуальний текст війни: образ громадянського суспільства «українська мадонна» / Н.Г. Комих // Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: доба нестійкої інституційності: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 5 травня 2023 р.). – Дніпро: ДДУВС, 2023. – С. 112–115.
5. Рябчук М. Ю. Долання амбівалентності: дихотомія української національної ідентичності / М.Ю. Рябчук. – Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2019. – 248 с.
6. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2023–2024 роках: аналіт. доп. / [Ю. Каплан, В. Скворцова, О. Валецький та ін.]; за ред. В. Потапенка, Ю. Каплан, Ю. Тищенко, В. Токмана. – Київ: НІСД, 2024. – 47 с.

Практичне заняття 14: Суспільно-культурна євроінтеграція і Україна

1. Суспільно-культурна трансформація «Старої Європи» у II-й пол. XX ст.– поч. XXI ст.
2. Особливості сучасного законодавства країн ЄС у сфері сім'ї, гендеру, свободи прав людини.
3. Дискусійні питання щодо сприйняття деяких норм європейського законодавства в українському суспільстві.
4. Збереження національної культурної самобутності в глобалізованому світі.

Запитання для самоконтролю

1. Які ключові чинники визначали суспільно-культурну трансформацію країн «Старої Європи» у другій половині XX – на початку XXI ст.?
2. Яким чином зміни у ціннісних орієнтирах європейських суспільств вплинули на формування спільної європейської ідентичності?
3. Які основні принципи сучасного законодавства країн ЄС у сфері прав людини та чому вони вважаються фундаментальними для європейської демократії?
4. У чому полягають особливості підходів країн ЄС до регулювання питань сім'ї та гендерної рівності?
5. Які відмінності існують між європейським та українським суспільними уявленнями про межі індивідуальної свободи та відповідальності?
6. Які норми європейського законодавства викликають найбільші дискусії в українському суспільстві і з яких причин?
7. Чому питання адаптації європейських соціокультурних стандартів в Україні часто супроводжується суспільною поляризацією?
8. Як процес європейської інтеграції впливає на переосмислення традиційних культурних цінностей в Україні?
9. Які ризики та можливості несе глобалізація для збереження національної культурної самобутності України?
10. Яким чином Україна може поєднувати суспільно-культурну євроінтеграцію із збереженням власної історичної пам'яті та культурної ідентичності?

Список рекомендованої літератури

1. Європейський Союз: Навч. посібник / [А.О. Бояр, Н.П. Карпчук, Н.І. Романюк та ін.]; за ред. А.О. Бояра, С.В. Федонюка – Київ: ФОП Маслаков, 2020. – 600 с.
2. Європейські цінності в Україні: історичний аспект: Міжнар. наук. конф. 17 черв. 2025 р., м. Миколаїв: в рамках міжнар. Проекту Erasmus+ за напрямком Jean Monnet «Implementation of European values as a basis of democracy in Ukraine»: тези / Миколаїв: Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2025. – 152 с
3. Європи: монографія / С.І. Ростецька. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. – 313 с.
4. Ієрархія цінностей населення Сходу та Півдня України: етнополітичний аспект в умовах російської агресії / В.А. Войналович (ред.) К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2021. – 344 с.
5. Калінічева Г. Європейські цінності як чинник консолідації українського суспільства в умовах російсько-української війни / Г. Калінічева // Європейські історичні студії. – 2024. – № 28. – С. 84–102.
6. Резнік О. Політична свідомість суспільства, що воює // Українське суспільство в умовах війни. Рік 2023 / О. Резнік, О. Козловський. – К.: Інститут соціології НАН України, 2023. – 343 с.
7. Ростецька С. І. Регіональна ідентичність і національна держава: політика неприйняття та пошук компромісів у політичному просторі сучасної
8. Ручка А. Цінності та ціннісні зміни в новітній історії України / А. Ручка // Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 років незалежності. – К.: Інститут соціології НАН України, 2021. – Вип. 8 (22). – С. 486–497.
9. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. – К.: Інститут соціології НАН України, 2020. – Вип. 7 (21). – 547 с.
10. Якубова Л. Україна та українці в світоглядній матриці «руського мира». Аналітична записка / Відп. редактор В.А. Смолій. – К.: Інститут історії України НАН України, 2023. – 72 с.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Індивідуальна письмова робота або есе передбачає написання здобувачем невеликий за обсягом твір-міркування з вільною композицією. Метою написання есе є вираження здобувачем власних думок з конкретної теми, викладення своєї точки зору та суб'єктивної оцінки. Есе дає можливість творчо і оригінально викласти матеріал.

Рекомендації щодо написання есе

Есе, як і будь-який твір, варто розпочинати зі вступу, де розкривається підхід до теми. Вступ має мати проблемне завдання та відповідь на нього. Авторіві варто коротко відобразити зміст поставленої проблеми.

Основна частина есе має містити в собі вагомі аргументи, головні факти, ідеї, які донесуть ідею автора.

Кінцівка есе може бути як стверджувальною, запитально чи незавершеними роздумами, але мусить спонукати до роздумів або переконає у своїй вагомості.

Головне варто пам'ятати, що упродовж усього есе має бути чітко прослідковуватися зв'язок між фактами та поставленою проблематикою.

Вимоги щодо оформлення есе

Титульний аркуш

Мова оформлення: українська

Стиль: вільний

Формат сторінок: А4

Шрифт та розмір шрифту: Times New Roman, 14

Міжрядковий інтервал: 1,5

Обсяг есе: 2–3 сторінок

Поля: ліве поле – 30 мм, праве – 15 мм, верхнє і нижнє – 20 мм.

СПИСОК ТЕМ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

1. Трансформація Європейського Союзу в розрізі «розширення» та «інтеграції».
2. Європейські цінності та національні інтереси
3. Міфи щодо європейської інтеграції України.
4. Основні досягнення Європейського Союзу як стимул для інтеграції нових членів.
5. Перспективи, критерії та перешкоди європейської інтеграції України.
6. Вступ України в НАТО: військово-політичні аспекти.
7. Сутнісний вимір європейської політика сусідства щодо України.
8. Український європрагматизм: підстави і виклики.
9. Особливості асиметрії умов Угоди про Асоціацію України з ЄС.
10. Дискурс в Європі щодо європейських перспектив України.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Глобалізація на сучасному етапі існування людства.
2. Євроінтеграція в ХХ ст.: від Риму до Маастрихту.
3. Роль міжнародних інституцій у вирішенні глобальних проблем.
4. Україна як суб'єкт та об'єкт глобалізації.
5. Політико-економічні чинники становлення нового світового порядку.
6. Створення і діяльність центральних органів влади об'єднаної Європи.
7. Етапи й політика розширення Євросоюзу.
8. Інтеграція до ЄС країн Центрально-Східної Європи.
9. Зовнішньополітичний курс України в нових геополітичних умовах.
10. Основні етапи інтеграції європейської економіки.
11. Основні засади зовнішньої політики ЄС.
12. Європейська безпека, політика ЄС щодо російсько-української війни.
13. Дезінтеграція та нові виклики для ЄС.
14. Європейські кризи та Україна.
15. Історія розвитку відносин між Україною та Євросоюзом.
16. Основні напрямки регіонального і транскордонного співробітництва Україна-ЄС.
17. Болонський процес в Європі та Україні.
18. Економічна інтеграція між Україною і Євросоюзом.
19. Перспективна оцінка вступу України до ЄС.
20. Розвиток демократії і громадянського суспільства в Україні після Революції гідності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Підручники та навчальні посібники

1. ЄС та європейська інтеграція України: просто про складне: навч. посіб. / Я. Турчин, О. Васечко, О. Ребенко та ін. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2025. – 94 с.
2. Сучасна політика розвитку Європейського Союзу: навч. посіб. / В. І. Андрейко. – Ужгород: УжНУ, 2023. – 302 с.
3. Тодоров І. Я. Євроатлантична інтеграція України. Історія та сучасність: навч. посіб. / І.Я. Тодоров. – Ужгород: УжНУ, 2022. – 375 с.

Методичні роботи

1. Європейський Союз: від ідеї до імплементації. Практикум / Упорядники: М.К. Кеда та ін.: навч.-метод. посібник. – Чернігів: Десна Поліграф, 2017. – 616 с.
2. Цевух Ю. О. Ринок праці, міграція та соціально-економічний розвиток Європейського Союзу та України: навч.-метод. посіб. / Ю.О. Цевух. – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2021. – 138 с.

Узагальнюючі праці:

1. Відбудова України: принципи та політика / за ред. Ю. Городніченка, І. Сологуб, Беатріс Ведер ді Мауро. – CEPR, 2022. – 508 с.
2. Відносини між ЄС та Україною у фактах та цифрах. – Brussels: EU Neighbours East, 2020. – 28 с.
3. Грубінко А. В. Європейський Союз після Brexit: продовження історії: монографія / А.В. Грубінко. – Тернопіль; Київ: Осадца Ю. В. [вид.], 2021. – 257 с.
4. Дослідження проблем імплементації європейського досвіду в сфері освіти і науки в ВВНЗ, ВНП ЗВО України: колект. монографія / В.С. Рижиков та ін. – Київ: Ямчинський О. В., 2021. – 240 с.
5. Європейська та євроатлантична інтеграція України: стан і перспективи реалізації (2014-2022 рр.): монографія / І.В. Артьомов та ін. – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2022. – 282 с.

Рекомендована література:

1. *European Union*. The European Union Explained. Publications Office of the European Union. – Luxembourg, 2022. – 72 p.
2. *Kuzio T.* Ukraine and the Intermarium Concept: Geopolitical Ideas and Realities / T. Kuzio. – New York: Columbia University Press, 2020. – 328 p.
3. *National Institute for Strategic Studies (NISS)*. Ukraine in the New European Security Architecture. – Kyiv: NISS, 2021. – 144 p.
4. *Shevtsova Y.* Information and Analytical Support of Ukraine's European Course: Legal Framework, Values, and Prospects / Y. Shevtsova, O. Sylka. – Acta De Historia & Politica. 2026. – № 11. P. 65–76.
5. *Soloviova A.* Ukraine and the EU: Prospects and Challenges on the Road to Integration / A. Soloviova, A. Fomin // Academic Horizons of Political Science. – 2025. – № 9. – С. 58–70.
6. *Ukraine's Path Toward EU Accession* (українська версія). – Європейська комісія, 2025. – 42 с.
7. *Асоціація між Європейським Союзом і третіми країнами: сучасний стан і динамізм в умовах інтеграції та дезінтеграції: монографія* / К.В. Смирнова та ін. – Київ: Київський університет, 2022. – 239 с.
8. *Бевзенко Л.* Війна і новий світовий порядок: сценарії в умовах парадигми складності / Л. Бевзенко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2024. – №2. – С. 56–84.
9. *Білоус Т. Л.* Громадські організації як інститут формування соціальної активності особистості / Т.Л. Білоус // Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: доба нестійкої інституційності: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 5 травня 2023 р.). – Дніпро: ДДУВС, 2023. – С. 29–31
10. *Богдан Ю. В.* Конституційно-правові основи забезпечення доступу до інформації в Україні та країнах Європейського союзу: монографія – Київ: 7БЦ, 2021. – 203 с.
11. *Бондар Г.* Диджиталізація та співпраця між Європейським Союзом і Україною / Г. Бондар // Public Administration and Regional Development. 2023. – № 20. – С. 330–352.
12. *Васильців Т. Г.* Міжнародна економічна інтеграція: навч. посіб. / Т.Г. Васильців, Р.Л. Лупак. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2020. – 332 с.

13. *Волкова Н.* Транскордонне співробітництво України з країнами ЄС в умовах російсько-української війни / Н. Волкова // Економіка та суспільство. – 2023. – № 48. – С. 48–52.
14. *Волоснікова Н. М.* Глобальні виклики та міжнародні відносини у сфері миру та безпеки / Н.М. Волоснікова, Ф.В. Абрамов, В.В. Яцина // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Економічні науки. – 2025. – №1. – С. 56–76.
15. *Гарасимів Т. З.* Громадянське суспільство: правовий імператив сучасності: монографія / Т.З. Гарасимів, В.З. Чернописька, Т.Ю. Дашо. – Львів: Растр-7, 2020. – 243 с.
16. *Гедікова Н. П.* Новий світовий порядок і роль у ньому України / Н.П. Гедікова // Політикус. – 2023. – №4. – С. 45–57.
17. *Гірман А. П.* Зовнішня політика та міжнародні зв'язки Європейського Союзу / А.П. Гірман, В. А. Волкова, А. О. Ковальчук // Політикус. – 2020. – № 6. – С. 13–16.
18. *Глобальний світ і Україна: сучасні виклики та пошук відповідей: матеріали IV всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 26 квітня 2025 р.).* – Харків: Право, 2025. – 90 с.
19. *Гуйван П.Д.* Регулювання інформаційних відносин у суспільстві з точки зору Європейської Спільноти та українські реалії (питання колізії між свободою доступу до публічної інформації та захистом приватності особи): монографія. – Харків: Право, 2021. – 566 с.
20. *Гурицька М.* Україна та Європейський Союз: політична комунікація під час війни / М. Гурицька, Ю. Шмига. – Scientific Collection «InterConf». – 2025. – № 45 (201). – С. 54–67.
21. *Давимука О. О.* Стратегічна оцінка сучасних загроз безпеці державами Балто-Чорноморського регіону / О.О. Давимука // Політикус. – 2021. – № 2. – С. 93–99.
22. *Дебич М. А.* Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід: монографія / М.А. Дебич. – Ніжин: ПП Лисенко. – 2019. – 408 с.
23. *Дір І. Ю.* Основні інституції Європейського Союзу / І.Ю. Дір. – Вісник УжНУ, 2024. – С. 207–213.
24. *Євроінтеграційні процеси в сучасній науці та освіті України: збірник матеріалів круглого столу / за ред. А.М. Шевенко.* Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2025. – 80 с.

25. *Євроінтеграція України: досвід сусідів та перспективи об'єднання суспільства.* – К.: Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва», 2014. – 50 с.
26. *Європейський Союз у міжнародних відносинах: навч. посіб.* / [В.В. Копійка та ін.; за ред. В.В. Копійки]; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ: Київський університет, 2021. – 559 с.
27. *Європейський Союз: навч. посіб.* / А.О. Бояр та ін.; за ред.: А.О. Бояр, С.В. Федонюк. – Київ: Освіта України, 2020. – 600 с.
28. *Європейські культурно-історичні цінності: ретроспектива і перспектива: збірник наукових праць / за заг. ред. О.В. Зернецької.* – Київ : ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2018. – 184 с.
29. *Європейські стратегії розвитку: досвід для України: монографія / [І.В. Артьомов та ін.]; Держ. ВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Наук.-навч. ін-т євроінтеграц. дослідж. – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2023. – 550 с.*
30. *Європейські цінності в Україні: історичний аспект: Міжнар. наук. конф. 17 черв. 2025 р., м. Миколаїв: в рамках міжнар. Проєкту Erasmus+ за напрямком Jean Monnet «Implementation of European values as a basis of democracy in Ukraine»:* тези / Миколаїв: Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2025. – 152 с
31. *Європейські цінності в українській освіті: виклики та перспективи = European values in Ukrainian education: challenges and frontiers: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., 28-29 трав. 2021 р. / [за ред. О. Тупахіної]; Нац. агентство із забезп. якості вищ. освіти, Нац. Еразмус+ офіс в Україні, Запоріж. нац. ун-т. – Запоріжжя: Гельветика, 2021. – 180 с.*
32. *Зовнішня торгівля України товарами: підсумки 2025 року: аналітична записка.* – Київ: НІСД, 2026. – 12 с.
33. *Іванов С. В. Європейський дослідницький простір та Україна: проблеми і перспективи інтеграції / С.В. Іванов, В.П. Антонюк. – ЭВД. – 2020. – №3 (61). – С. 166–176.*
34. *Ієрархія цінностей населення Сходу та Півдня України: етнополітичний аспект в умовах російської агресії / В. А. Войналович (ред.) К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2021. – 344 с.*
35. *Калінічева Г. Європейські цінності як чинник консолідації українського суспільства в умовах російсько-української війни / Г. Калінічева // Європейські історичні студії. – 2024. – № 28. – С. 84–102.*

36. *Кармадонова Т. М.* Наукометричне та експертне оцінювання: дискусійні питання / Т. М. Кармадонова // Наука та наукознавство. – 2022. – №2. – С. 65–82.
37. *Кваша С. М.* Європейська економічна інтеграція: навч. посіб. / С.М. Кваша, О.М. Файчук, О.В. Файчук. – Київ: НУБіП України, 2019. – 350 с.
38. *Комих Н. Г.* Візуальний текст війни: образ громадянського суспільства «українська мадонна» / Н.Г. Комих // Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: доба нестійкої інституційності: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 5 травня 2023 р.). – Дніпро: ДДУВС, 2023. – С. 112–115.
39. *Кордон М. В.* Європейська та євроатлантична інтеграція України: Навч. посіб. / М.В. Кордон. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – 172 с.
40. *Корнієнко В. О.* Україна в Європі і світі: навч. посіб. / В.О. Корнієнко. – Вінниця: ВНТУ, 2017. – 147 с.
41. *Котко О. К.* Сучасні тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності України / О.К. Котко. – Академічний огляд. 2021. № 1 (54). – С. 87–94.
42. *Краєвська О.* Імплементація освітньої політики Європейського Союзу в Україні в контексті Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / О. Краєвська. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. – 59 с.
43. *Лапін О. І.* Брекзит як чинник локальних і глобальних змін у системі безпеки ЄС: дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософії: 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії / Лапін Олег Ігорович: Волинський національний університет імені Лесі Українки. – Луцьк, 2024. – 196 с.
44. *Марченко Т. В.* Міжнародні інноваційні програми як інструмент євроінтеграції України: монографія / Т.В. Марченко. – Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича: Рута, 2021. – 219 с.
45. *Міжнародна економіка: навч. посібник* / за ред. В.П. Решетило, О.В. Бервено. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2024. – 244 с.
46. *Найдьорова О. О.* Екологічні проблеми України: наслідки війни: вебліографічний покажчик / О.О. Найдьорова. – Кропивницький: ЦНТУ, 2023. – 19 с.
47. *Овчарук О. В.* Теорія і практика шкільної освіти для демократичного громадянства в країнах - членах Ради Європи: монографія / О. Овчарук;

Нац. акад. пед. наук України, Ін-т інформ. технологій і засобів навчання. – Київ: Фенікс, 2021. – 399 с.

48. *Огляд: Болонський процес в Україні 2005–2020: досягнення, виклики та перспективи.* – Київ: Національне бюро Erasmus+ в Україні, 2020. – 120 с.

49. *Окуньовська Ю. В.* Транскордонне співробітництво з Україною в умовах війни / Ю.В. Окуньовська // Вісник ДонНУ імені Василя Стуса, Сер.: Політичні науки. – 2022. – № 7. С. 70–74.

50. *Основи зовнішньої політики Європейського Союзу: навч. посіб.* / Н.А. Вінникова та ін.; за заг. ред. Л.В. Новікової. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2022. – 144 с.

51. *Охота Ю. В.* Вплив глобалізації на економічний розвиток та національну безпеку України в умовах євроінтеграції / Ю.В. Охота, В.М. Балдинюк, Р.А. Мазурков // Економіка та суспільство. – 2024. – № 67. – С. 47–59.

52. *Парахонський Б.* Геополітика і безпека: Україна в сучасній міжнародній системі / Б. Парахонський, Г. Яворська. – Київ: НІСД, 2020. – 298 с.

53. *Петрович М.* Європейський Союз і Україна: стратегічне партнерство, що веде (куди)? / М. Петрович. // Міжнародні проблеми. 2022. – № 74 (1). – С.75–101.

54. *Піфко О. О.* Болонський процес та вища освіта в Україні: актуалізація та розвиток в умовах активізації євроінтеграційних процесів / О.О. Піфко, С.С. Калинюк // Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. – 2023. – №4. – Т. 34 (73). – С. 149–154.

55. *Право Європейського Союзу: підруч.* / за ред. Р. А. Петрова. – Вид. 11-те, змін. і допов. – Харків: Право, 2024. – 488 с.

56. *Приходько Є. Г.* Балто-Чорноморський союз: перспективи участі для України / Є.Г. Приходько, С.О. Климова // Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес. – Харків: НТУ «ХПІ», 2022. – С. 394–396.

57. *Радзієвська С. О.* Торговельна інтеграція України у світове господарство: монографія / С.О. Радзієвська. – Київ: ТРОПЕА, 2024. – 379 с.

58. *Резнік О.* Політична свідомість суспільства, що воює // Українське суспільство в умовах війни. Рік 2023 / О. Резнік, О. Козловський. – Київ: Інститут соціології НАН України, 2023. – 343 с.
59. *Рудь І. М.* Балто-Чорноморський союз як вісь безпеки України: реалії та перспективи розвитку / І.М. Рудь // Вісник НТУУ “КПІ”. Політологія. Соціологія. Право. – 2023. – № 2 (58).
60. *Ручка А.* Цінності та ціннісні зміни в новітній історії України / А. Ручка // Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 років незалежності. – К.: Інститут соціології НАН України, 2021. – Вип. 8 (22). – С. 486–497.
61. *Рябчук М. Ю.* Долання амбівалентності: дихотомія української національної ідентичності / М.Ю. Рябчук. – Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2019. – 248 с.
62. *Соколовський О.Б.* Питання національних меншин у розвитку транскордонної співпраці Карпатського євро регіону / О.Б. Соколовський // Політикус. – 2021. – № 2. – С. 147–154.
63. *Соціально-філософські проблеми модернізації українського суспільства з перспективи європейських цінностей: [монографія] / А.М. Єрмоленко та ін.* – Київ: Наукова думка, 2021. – 435 с.
64. *Спіцин Є.* Болонський процес в Україні: тренди, проблеми та перспективи / Є. Спіцин, В. Лещенко // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Серія «Педагогіка». – 2021. – №14. – С. 34–38.
65. *Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2023–2024 роках: аналіт. доп. / за ред. В. Потапенка, Ю. Каплан, Ю. Тищенко, В. Токмана.* – Київ: НІСД, 2024. – 47 с.
66. *Стратегічні орієнтири поглиблення торговельно-економічних відносин України з країнами ЄС.* – Київ: Федерація роботодавців України, 2025. – 62 с.
67. *Таран Є. І.* Фактори формування нового світового порядку / Є.І. Таран // Проблеми політичної філософії і права. – 2025. – №1. – С. 68–75.
68. *Топузов О.* Європейський дослідницький простір як орієнтир розвитку освіти і науки в Україні / О. Топузов, О. Локшина, А. Джурило, О. Шпарик // Український Педагогічний журнал. – 2023. – №4. – С. 5–19.

69. *Тоцка О. Л.* Україна–ЄС: аналітична оцінка міжнародної торгівлі послугами / О.Л. Тоцка // Економіка і регіон. – 2023. – № 4 (91). – С. 108–117.
70. *Транскордонне співробітництво як інструмент місцевого та регіонального розвитку: аналіт. доп.* / В.В. Химинець, А.А. Головка, О.І. Мірус. – Київ: НІСД, 2021. – 47 с.
71. *Україна – Європейський Союз: від партнерства до асоціації: Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій. Вип. II.* – Луцьк, Терен, 2019. – 376 с.
72. *Україна – Європейський Союз: новий етап відносин у контексті російсько-української війни 2014–2022 рр.* / С. Віднянський. – Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – 2022. – № 31. – С. 10–37.
73. *Україна в умовах формування нового світового порядку: зб. матеріалів XXXV Харківських політологічних читань (Харків, 28 квітня 2023 р.).* – Харків: НЮУ ім. Я. Мудрого, 2023. – 240 с.
74. *Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи.* – Центр Разумкова, 2022. – 300 с.
75. *Україна на шляху до європейської інтеграції: історико-правовий екскурс: монографія* / М. Р. Аракелян (ред.) та ін. – Одеса: Фенікс, 2020. – 238 с.
76. *Україна: 30 років на європейському шляху* / Ю. Якименко (керівник) та ін.; Razumkov centre, Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні. – Київ: Заповіт, 2021. – 390 с.
77. *Українське суспільство: моніторинг соціальних змін.* – Київ: Інститут соціології НАН України, 2020. – Вип. 7 (21). – 547 с.
78. *Хаустова М. Г.* Напрямки та ризики для відновлення України в контексті європейської інтеграції у період відновлення / М.Г. Хаустова. – Аналітично-порівняльне правознавство. – 2023. – №3. – С. 83–86.
79. *Шляхи і напрями забезпечення євроатлантичного вектора розвитку України: аналітична доповідь* / А.І. Кудряченко (кер. авт. колективу), С.В. Толстов, В.В. Солошенко, О.В. Потехін, та ін. – Київ: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2019. – 140 с.
80. *Якубова Л. Д.* Євразійський розлам. Україна в добу гібридних викликів. – вид. 2-ге, перероб / Л.Д. Якубова. – Київ: Кліо, 2020. – 389 с.

81. *Якубова Л.* Україна та українці в світоглядній матриці «русского мира». Аналітична записка / Відп. редактор В.А. Смолій. – Київ: Інститут історії України НАН України, 2023. – 72 с.

Інформаційні ресурси

1. *Незалежна загальноєвропейська медіамережа, що спеціалізується на справах ЄС «EurActiv» [Електронний ресурс] / EurActiv.* – Електрон. дані. – Антверпен: EurActiv, 1999. – Режим доступу: <http://www.euractiv.com>. / (дата звернення: 20.04.2026). – Назва з екрана.
2. *Незалежна загальноєвропейська медіамережа, що спеціалізується на справах ЄС «Euroobserver» [Електронний ресурс] / Euroobserver.* – Електрон. дані. – Брюсель: Euroobserver, 2000. – Режим доступу: <http://euobserver.com>. / (дата звернення: 20.04.2026). – Назва з екрана.
3. *Місія України при НАТО [Електронний ресурс] / Місія України при НАТО.* – Електрон. дані. – Брюсель: Місія України при НАТО, 1997. – Режим доступу: *Місія України при НАТО*. URL: <http://nato.mfa.gov.ua/ua>. / (дата звернення: 20.04.2026). – Назва з екрана.
4. *Організація Північноатлантичного договору. Офіційний сайт. [Електронний ресурс] / Організація Північноатлантичного договору.* – Електрон. дані. – Брюсель: НАТО, 1988. – Режим доступу: <http://www.nato.int>. / (дата звернення: 20.04.2026). – Назва з екрана.
5. *Представництво Європейського Союзу в Україні. [Електронний ресурс] / Представництво Європейського Союзу в Україні.* – Електрон. дані. – Київ: Представництво Європейського Союзу в Україні, 2009. – Режим доступу: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk. / (дата звернення: 20.04.2026). – Назва з екрана.

Навчально-методичне видання

УКРАЇНА І ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Методичні вказівки
до вивчення освітнього компоненту
для здобувачів ступеня доктора філософії
спеціальності В9 «Історія та археологія»

Укладач **Деревінський** Василь Федорович

Випусковий редактор *Ю.М. Долгополова*
Комп'ютерне верстання *Ю.М. Долгополової*

Ум. друк. арк. 3,49. Обл.-вид. арк. 3,75
Електронний документ. Вид № 80/V-26.

Виконавець і виготовлювач

Київський національний університет будівництва і архітектури
Проспект Повітряних Сил, 31, Київ, Україна, 03037

Свідцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК № 808 від 13.02.2002